

4. Vægtgrundlag

Vægtgrundlaget i forbrugerprisindekset opgøres på grundlag af husholdningernes udgifter til forbrug af varer og tjenester. Det anvendes ved sammenvejning af basisindeksene til prisindeks for aggregerede grupper af varer og tjenester, op til det samlede forbrugerprisindeks. Vægten for hvert basisindeks angiver den relative forbrugsandel, det vil sige værdien af husholdningernes forbrug af de varer og tjenester, der indgår i basisindekset, i forhold til værdien af husholdningernes samlede forbrug.

4.1 Dækning af varer og tjenester

Husholdningernes forbrug i Danmark

Forbrugerprisindekset dækker de varer og tjenester, der indgår i husholdningernes forbrug i Danmark. Indekset dækker således også udenlandske husholdningers forbrug i Danmark og forbruget i de såkaldte kollektive husholdninger, fx institutioner for ældre. Danske husholdningers forbrug i udlandet er derimod ikke med i indekset. Det samme gælder forretningsfolks forbrug.

Kun varer og tjenester, som husholdningerne erhverver til forbrug ved faktiske betalinger dækkes. Vægtgrundlaget opgøres derfor på grundlag af husholdningernes *udgifter* til forbrug af varer og tjenester på dansk område. Forbrug af egne producerede varer, eller ydelser, der stilles vederlagsfrit til rådighed af den offentlige sektor, indgår således (med enkelte undtagelser) ikke i vægtgrundlaget.

Kilder

Vægtgrundlaget opgøres på grundlag af nationalregnskabets opgørelse af husholdningernes forbrug på dansk område, kombineret med forbrugsundersøgelsens detaljerede oplysninger om husholdningernes udgifter til forbrug af varer og tjenester.

Nationalregnskabet

I nationalregnskabet opgøres husholdningernes forbrug på dansk område fordelt på 70 hovedgrupper.¹ Nationalregskabets afgrænsning af husholdningernes forbrug på dansk område, svarer til forbrugerprisindeksets dækning nævnt ovenfor.

Anvendelse af nationalregskabets opgørelser betyder dog, at der på to områder medtages forbrug, hvor der ikke er tilknyttet en direkte betaling eller markedstransaktion. For det første er forbruget af ejerboliger medtaget, hvor værdien er opgjort på grundlag af huslejer for tilsvarende lejeboliger. For det andet indgår også værdien af landmænds produktion af fødevarer til eget forbrug i opgørelsen af husholdningernes forbrug af fødevarer.

Forbrugsundersøgelsen

På det detaljerede niveau anvendes forbrugsundersøgelsens oplysninger om forbrugets sammensætning. Oplysningerne om husholdninger-

¹ Se fx Nationalregskabsstatistik 2002, tabel 7.1, i Danmarks Statistik (2004).

nes forbrug er her fordelt på ca. 1.200 forskellige grupper af varer og tjenester. Undersøgelsen er baseret på en stikprøve af ca. 2.700 husstande fordelt over tre år. Resultatet for et bestemt år er således baseret på et gennemsnit af det aktuelle år og foregående og efterfølgende år. Hvert år udskiftes den 1/3 af husstandene, der har været med længst, med en ny stikprøve af husstande, således at der over tid fås et rullende gennemsnit.

Andre kilder Visse poster opdeles yderligere ved hjælp af oplysninger fra andre kilder. Det gælder fx for personbiler, hvor opdelingen på mærker sker efter Danmarks Statistiks personbilstatistik, og for transportydelser, hvor der anvendes oplysninger fra forskellige transportstatistikker.

Udgiftsposter, der ikke indgår i forbrugerprisindekset Vægtgrundlaget dækker som nævnt husholdningernes forbrug af varer og tjenester på dansk område. Visse udgiftsposter medtages imidlertid ikke ved beregning af vægtgrundlaget, og dermed heller ikke i beregningen af forbrugerprisindekset, se tabel 1.

Tabel 1 **Udgiftsposter, der ikke indgår i forbrugerprisindekset**

Udgiftspost	Begrundelse
Køb af ejerboliger	Betragtes som investering
Tilbygning eller større reparationer og forbedringer af ejerboliger	Betragtes som investering
Køb af værdipapirer	Betragtes som opsparing eller investering
Livsforsikringer og pensionsordninger	Betragtes som opsparing
Renteudgifter	Betragtes ikke som forbrugsudgift
Gaver	Betragtes som indkomstoverførsel
Spil	Vanskelig at måle entydigt
Kontingent til foreninger	Betragtes som indkomstoverførsel

Ejerboliger Køb af ejerboliger og tilbygning eller større reparationer og forbedringer betragtes som investering og indgår derfor ikke i forbrugerprisindekset. Derimod dækkes det *faktiske forbrug* af ejerboliger. Vægten for ejerboliger opgøres på grundlag af huslejen for tilsvarende lejeboliger.

Værdipapirer Køb af værdipapirer indgår ikke i prisindekset fordi det betragtes som en opsparing eller investering. Derimod medtages omkostningerne ved køb (eller salg) af værdipapirer, der betragtes som betaling for den tjeneste der ydes i forbindelsen med købet eller salget.

Forsikringer Livsforsikringer og pensionsordninger indgår ikke i forbrugerprisindekset, men andre forsikringer, fx indbo- og ansvarsforsikringer, er medtaget. Udgiftsvægten for forsikringer opgøres netto. Det vil sige, at forsikringer indgår med en vægt svarende til husholdningernes udgifter til forsikringspræmier fratrukket forsikringsselskabernes udbetalinger til husholdningerne. Nettopræmien betragtes som husholdningernes betaling for den tjeneste, der ydes af forsikringsselskaberne.

<i>Renteudgifter</i>	Renteudgifter (og indtægter) behandles i nationalregnskabet som en overførsel mellem husholdninger og pengeinstitutter, ikke som en forbrugsudgift, og medtages derfor ikke i forbrugerprisindekset.
<i>Kontingenter</i>	Kontingenter til foreninger (fx kontingent til idrætsforeninger, kulturelle foreninger, fagforeninger og kirker) betragtes som indkomstoverførsler fra husholdningerne til foreningerne og medtages derfor ikke i husholdningernes forbrug.
<i>Spil</i>	Endelig er også spil udeladt. Det skyldes at det er vanskeligt tilstrækkeligt entydigt at identificere en enhed for den tjeneste der ydes.
<i>Køb og salg mellem husholdninger</i>	Vægtene skal afspejle de relative forbrugsudgifter for husholdningerne under ét. Køb og salg <i>mellem</i> husholdninger påvirker derfor ikke vægtgrundlaget. Det skyldes, at salg registreres som negativt forbrug, således at køb og salg mellem husholdninger går ud mod hinanden.
<i>Brugte varer</i>	Brugte varer, fx brugte biler, indgår i vægtberegningen med et beløb svarende til husholdningernes udgifter til køb af brugte biler minus husholdningernes indtægter fra salg af brugte biler. Det samme gælder for andre grupper af større forbrugsgoder, fx både, møbler og IT-udstyr.
<i>Rejser til udlandet</i>	Udgifter til køb af charterrejser og fly-, tog- eller færgebillet til udlandet indgår i vægtgrundlaget med det fulde beløb, selvom en del af ydelsen forbruges uden for Danmark. For Øresundsbroen er vægten baseret på halvdelen af omsætningen, der deles mellem Danmark og Sverige.

4.2 Opgørelse af vægte for basisindeks

Vægtene for de ca. 450 basisindeks, der udgør forbrugerprisindekset, beregnes i følgende trin:

1. I nationalregnskabet er husholdningernes forbrug på dansk område i årets priser opdelt på 70 hovedgrupper. Hver hovedgruppe tildeles en vægt svarende til andelen af det samlede forbrug på dansk område.
2. De detaljerede forbrugsgrupper fra forbrugsundersøgelsen fordeles på de 70 hovedgrupper fra nationalregnskabet.
3. For hver hovedgruppe fordeles den samlede vægt proportionalt på de detaljerede forbrugsgrupper, der indgår i hovedgruppen.
4. De detaljerede forbrugsgrupper samles i basisaggregater, som består af en eller (oftest) flere detaljerede forbrugsgrupper.
5. Basisaggregaternes vægte beregnes som summen af vægtene for de forbrugsgrupper, der indgår i hvert enkelt basisaggregat.

For de 70 hovedgrupper svarer vægtene i forbrugerprisindekset således til vægtene i nationalregnskabets opgørelse. Inden for hovedgrupperne afspejler de detaljerede vægte resultaterne fra forbrugsundersøgelsen.

Forbrugsundersøgelsen omfatter alene forbruget i "almindelige" husholdninger bosiddende i Danmark. Nationalregnskabet omfatter derudover forbruget fra udenlandske husholdninger i Danmark og kollektive husholdninger, fx ældreinstitutioner. Opgørelsesmetoden betyder, at effekten heraf for hver hovedgruppe fordeles på de detaljerede udgiftsposter proportionalt med forbrugsundersøgelsens resultater. I det omfang dette i praksis ikke er tilfældet introduceres der en skævhed i vægtberegningen, som dog vurderes at være af begrænset betydning.

Plutokratiske vægte

Anvendelse af aggregerede oplysninger fra nationalregnskabet og forbrugsundersøgelsen betyder, at de enkelte husstande bidrager til vægtene i forhold til størrelsen af deres forbrug. Forbrugsmønstret i husstande med et forbrug over middel bidrager således mere til vægtene end forbrugsmønstret i husstande med et mindre forbrug. På grund af den almindelige sammenhæng mellem indkomst og forbrug betyder det, at forbrugsmønstret i husstande med høje indkomster vil vægte mere end forbrugsmønstret i husstande med lave indkomster. Denne type af vægte betegnes *plutokratiske vægte*.

Demokratiske vægte

Det er imidlertid også principielt muligt at opgøre vægtgrundlaget som et gennemsnit af forbrugsvægtene for hver enkelt husstand. Med denne type såkaldte *demokratiske vægte* vil hver husstand få samme vægt ved beregning af vægtgrundlaget. I praksis er det dog ofte forbundet med forskellige problemer at opgøre forbrugsvægte for hver enkelt husstand på grund af de anvendte stikprøve- og beregningsmetoder.

Hvis indekset primært skal måle inflationen eller anvendes til deflatering af fx nationalregnskabsposter eller erhvervsdata, bør der anvendes plutokratiske vægte. Derimod kan der argumenteres for at et indeks der skal anvendes til kompensationsformål ideelt set bør baseres på demokratiske vægte.

4.3 Prisivægte under basisindeksniveau

De fleste basisindeks beregnes på grundlag af et uvejlet gennemsnit af de priser, der indgår i indekset. Ved beregning af visse basisindeks anvendes dog vægte for de indsamlede priser. *Prisivægtene* skal afspejle de enkelte varers eller tjenesters betydning for forbrugerne. Prisivægtene kan opdeles i to typer: forretningsvægte og produktvægte.

Forretningsvægte

Forretningsvægte er vægte for forretningers markedsandel indenfor en bestemt produktgruppe. Forretningsvægte anvendes typisk hvor der er et begrænset antal udbydere, eller hvor det skønnes at prisudviklingen kan være væsentlig forskellig fra forretning til forretning. Fx anvendes der forretningsvægte for dagligvareområdet for de fleste kæder og supermarkeder og inden for energi og forsyningsvirksomhed.

Produktvægte

Et basisaggregat kan opdeles i to eller flere produktgrupper, som kan tildeles en vægt, der anvendes ved beregning af basisindekset. Produktvægte anvendes typisk hvor der kan forventes forskellig prisudvikling

for de enkelte produktgrupper i basisaggregatet, eller hvor der indsamles priser for forskellige varianter af samme ydelse, fx forskellige billettyper til flyrejser. Endelig er der tilfælde med såkaldte *tariffer*, hvor der for en given vare eller tjeneste tilbydes flere priser afhængig af forskellige betingelser. Fx kan der være én pris på el i dagtimer og en anden pris i nattimer, eller priserne for telefonsamtaler kan variere efter tidspunktet på døgnet og efter, om der er tale om hverdage eller fx søndage.

Der anvendes kun prisvægte hvor der foreligger sikre oplysninger herom og hvor det skønnes, at et vejet gennemsnit giver et bedre resultat end et uvejet gennemsnit. I praksis er der ofte tale om estimater baseret på forskellige kilder, fx erhvervsstatistik eller markedsundersøgelser mv. Basisindekset for vand beregnes fx på grundlag af priser fra vandværker over hele landet, hvor befolkningstallet for de kommuner, hvor værkerne er placeret, anvendes som vægte.

4.4 Opdatering af vægtgrundlaget

Vægtgrundlaget for forbrugerprisindekset opdateres med 3-5 års mellemrum, hvor de senest tilgængelige oplysninger fra nationalregnskabet og forbrugsundersøgelsen tages i anvendelse. I forbindelse med opdatering af vægtgrundlaget kædes de aggregerede indeks sammen til en sammenhængende serie. Beregningen af kædede indeks er beskrevet nærmere i kapitel 6.

Forretnings- og produktvægte opdateres løbende, uafhængigt af opdatering af basisindeksvægtene. Anvendelse af forretnings- og produktvægte giver således mulighed for at udnytte løbende information om omsætningen for bestemte forretninger eller produkter, når den bliver tilgængelig.

4.4.1 EU-forordning om vægte

Kommissionens forordning (EF) nr. 2454/97 af 10. december 1997 fastlægger minimumskrav til de vægte der anvendes til opgørelse af HICP. Da forbrugerprisindekset og HICP opgøres i samme beregningssystem følges disse regler også for forbrugerprisindekset. Ifølge forordningen gælder følgende regler:

- Vægtene må ikke være mere end 7 år gamle.
- Medlemslandene skal hvert år gennemgå vægtene for at sikre deres pålidelighed og repræsentativitet.
- Hvis ændringer i en vægt giver anledning til ændringer på mere end 0,1 procentpoint i stigningen fra et års gennemsnit til næste års gennemsnit, skal medlemslandene justere vægten.

Reglerne gælder for vægtene for delindeksene i HICP og deres hovedkomponenter, hvilket i praksis vil sige for vægtene for basisaggregater.

